

sygn. akt XI Ua 2/23

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2023 roku

Sąd Okręgowy w Katowicach XI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodnicząca:	SSO Anna Petri
-----------------	----------------

po rozpoznaniu 14 marca 2023 roku w K. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania M. A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

o zasiłek opiekuńczy

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Tychach

z 8 grudnia 2022 roku, sygn. akt IV U 223/21

oddala apelację

SSO Anna Petri

sygn. akt XI Ua 2/23

UZASADNIENIE

Ubezpieczona M. A. wniosła odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z 7 października 2021r. odmawiającej jej wypłaty zasiłku opiekuńczego za okres od 16 marca do 28 czerwca 2020r. Wyjaśniła, że od poniedziałku do piątku odbywały się lekcje jej dziecka w trybie stacjonarnym i wtedy musiała korzystać z opieki. Natomiast zajęcia w placówce, w której pracuje organizowane są w trybie zaocznym, tj. w soboty i niedziele. Wskazała, że w weekendy dziecko miało zapewnioną opiekę ojca. Dodała, że może zwrócić zasiłek za soboty i niedziele, ponieważ jej intencją było uzyskanie zasiłku opiekuńczego na czas trwania zajęć szkolnych, które nie odbywają się w weekendy. We wniosku nie wskazała, że sporny okres nie obejmuje weekendów, gdyż była przekonana, że wynika to z istoty i przyczyny zwolnienia. Podała, że wnioskuje o zasiłek na czas trwania zajęć szkolnych, a jeżeli wskazała nieprawidłowe daty, to niecelowo. Podniosła, że nie została pouczona o braku prawa do pobierania zasiłku na wypadek wykonywania pracy zarobkowej.

Organ rentowy wniosł o oddalenie odwołania. Wyjaśnił, że w związku z zamknięciem z powodu (...)19 placówki oświatowej, do której uczęszczało jej dziecko, w spornym okresie wypłacił dodatkowy zasiłek opiekuńczy. W jego ocenie w weekendy ubezpieczona wykorzystywała zwolnienie lekarskie niezgodnie z przeznaczeniem, wobec czego utraciła prawa do wypłaty zasiłku opiekuńczego.

Wyrokiem z 8 grudnia 2022r. Sąd Rejonowy w Tychach zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej prawo do zasiłku opiekuńczego za okres od 16 marca 2020r. do 28 czerwca 2020r. z wyłączeniem okresów: 21 - 22 marca 2020r., 28 - 29 marca 2020r., 4 - 5 kwietnia 2020r., 18 - 19 kwietnia 2020r., 25 - 26 kwietnia 2020r., 9 - 10 maja 2020r., 16 - 17 maja 2020r., 23 maja 2020r., 6 - 7 czerwca 2020r., 13 - 14 czerwca 2020r., 20 - 21 czerwca 2020r. i zobowiązał ubezpieczoną do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku opiekuńczego w kwocie 568,20 zł z ustawowymi odsetkami.

Sąd Rejonowy ustalił, że ubezpieczona prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą i z tego tytułu podlega ubezpieczeniom społecznym. W okresie od 16 marca do 28 czerwca 2020r. korzystała z zasiłku opiekuńczego. Od poniedziałku do piątku opiekowała się 8-letnim dzieckiem z powodu zamknięcia placówki związanego z epidemią (...)19. W soboty i niedziele wykonywała pracę polegającą na prowadzeniu zajęć z kształcenia w zawodzie kosmetyka na podstawie umowy zlecenia zawartej z Centrum (...). W dniach 21-22 marca 2020r., 28-29 marca 2020r., 4-5 kwietnia 2020r., 18-19 kwietnia 2020r., 25-26 kwietnia 2020r., 9-10 maja 2020r., 16-17 maja 2020r., 23 maja 2020r., 6-7 czerwca 2020r., 13-14 czerwca 2020r. i 20-21 czerwca 2020r. świadczyła tam pracę i otrzymała za nią wynagrodzenie. Prowadziła wykłady w formie zdalnej i zajęcia praktyczne w siedzibie szkoły. W weekendy dzieckiem zajmował się jego ojciec.

Kwota zasiłków wypłaconych za soboty i niedziele od 16 marca do 28 czerwca 2020r. wynosiła 568,20 zł.

Sąd I instancji uznał odwołanie za uzasadnione w zakresie zasiłku opiekuńczego przysługującego ubezpieczonej w dni robocze od poniedziałku do piątku. Oddalił go tymczasem w pozostałym zakresie odnoszącym się do sobót i niedziel.

Organ orzekający zauważył, iż zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, zwanej dalej ustawą zasiłkową świadczenia pieniężne na warunkach i w wysokości określonych ustawą przysługują osobom objętym ubezpieczeniem społecznym w razie choroby i macierzyństwa określonym w ustawie z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zgodnie z art. 32 ust. 1a ustawy zasiłkowej – zasiłek opiekuńczy przysługuje ubezpieczonemu zwolnionemu od wykonywania pracy z powodu konieczności osobistego sprawowania opieki nad dzieckiem w wieku do ukończenia 8 lat w przypadku nieprzewidzianego zamknięcia szkoły, do której dziecko uczęszcza.

Zdaniem Sądu Rejonowego organ rentowy wydał trafną decyzję w zakresie dni, w których ubezpieczona świadczyła pracę na rzecz Centrum (...) tj. 21-22 marca 2020 r, 28-29 marca 2020r., 4-5 kwietnia 2020r., 18-19 kwietnia 2020r., 25-26 kwietnia 2020r., 9-10 maja 2020r., 16-17 maja 2020r., 23 maja 2020r., 6-7 czerwca 2020r., 13-14 czerwca 2020r. i 20-21 czerwca 2020r. W pozostałej części spornego okresu ubezpieczona korzystała z zasiłku opiekuńczego od poniedziałku do piątku, gdy opiekowała się dzieckiem, które nie chodziło wówczas do szkoły z powodu jej zamknięcia.

W ocenie Sądu I instancji ubezpieczona nie miała prawa do zasiłku opiekuńczego za dni, w jakich świadczyła pracę zarobkową. Zgodnie z art. 17 § 1 ustawy zasiłkowej ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Ubezpieczona nie wskazała we wniosku o wypłatę zasiłku opiekuńczego wyłącznie dni roboczych, za które był on należny. Była bowiem przekonana, że zasiłek opiekuńczy jest jej należny za dni, w jakich opiekowała się dzieckiem i z takim zamiarem składała swój wniosek.

Sąd Rejonowy podniósł również, że organ rentowy nie przedłożył ubezpieczonej druku Z-15A. Jego archiwalny formularz ZUS Z-15A obowiązywał do 20 stycznia 2019r., a aktualny obowiązuje od dnia 26 czerwca 2022r. We wniosku tym oprócz danych swoich i dziecka podaje się okres, za który ubiega się o wypłatę zasiłku opiekuńczego i można wskazać tylko dni robocze. Ubezpieczona nie została poinformowana przez pracowników ZUS jak prawidłowo sporządzić wniosek o zasiłek opiekuńczy z wyłączeniem dni, w których nie będzie sprawować opieki na dzieckiem z powodu pracy w soboty i niedziele.

Mając powyższe na względzie Sąd I instancji zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej prawo do zasiłku opiekuńczego za okres od 16 marca do 28 czerwca 2020r. wyłączeniem okresów 21-22 marca 2020r., 28-29 marca 2020r., 4-5 kwietnia 2020r., 18-19 kwietnia 2020r., 25-26 kwietnia 2020r., 9-10 maja 2020r., 16-17 maja 2020r., 23 maja 2020r., 6-7 czerwca 2020r., 13-14 czerwca 2020r. i 20-21 czerwca 2020r. oraz zobowiązał ją do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku opiekuńczego w kwocie 568,20 zł z ustawowymi odsetkami.

Apelację od tego wyroku wniósł organ rentowy.

Apelujący zaskarżył wyrok w części zmieniającej zaskarżoną decyzję i przyznającej ubezpieczonej prawo do zasiłku opiekuńczego za okres od 16 marca 2020r. do 28 czerwca 2020r. z wyłączeniem okresów podanych w sentencji wyroku, a także w części ograniczającej obowiązek zwrotu nienależnie pobranego zasiłku opiekuńczego do kwoty 568,20 zł. Domagał się jego zmiany i oddalenia odwołania ewentualnie uchylenia orzeczenia Sądu I instancji w zaskarżonym zakresie i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz zasądzenia kosztów postępowania.

Apelujący zarzucił zaskarżonemu wyrokowi:

1. naruszenie przepisów postępowania art. 233 § 1 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, a przez to błędną jego ocenę prowadzącą do przyjęcia, że ubezpieczona spełnia warunki do przyznania jej prawa do zasiłku opiekuńczego za okres od 16 marca 2020r. do 28 czerwca 2020r. z wyłączeniem jedynie okresów wymienionych w sentencji wyroku oraz że jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranego zasiłku opiekuńczego jedynie w kwocie 568,20 zł;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego:

- art. 32 ust. 1 w związku z art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 1999r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U z 2021r., poz. 1133 z późn.zm., zwanej dalej ustawą zasiłków w związku z art 4 ustawy z 2 marca 2020r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...) -19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. poz. 374) poprzez ich niewłaściwe zastosowanie prowadzące do przyznania ubezpieczonej prawa do zasiłku opiekuńczego za okres od 16 marca 2020r. do 28 czerwca 2020r. z wyłączeniem jedynie okresów wymienionych w sentencji wyroku;
- art. 17 ust. 1 w związku z art. 35 ust.2 ustawy zasiłkowej prowadzące do przyjęcia, że ubezpieczona pomimo wykonywania pracy zarobkowej nie utraciła prawa do zasiłku opiekuńczego za cały sporny okres od 16 marca 2020r. do 28 czerwca 2020r.;
- art. 84 ust.1 i 2 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U z 2022r., poz. 1009 z późn.zm.) przez błędną wykładnię prowadzącą do przyjęcia, że wypłacony ubezpieczonej zasiłek opiekuńczy był świadczeniem nienależnym tylko w okresach podanych sentencji wyroku.

Apelujący podniósł, że w okresie pobierania zasiłku opiekuńczego przyznanego za okres od 16 marca 2020r. do 28 czerwca 2020r. ubezpieczona wykonywała pracę zarobkową w ramach umowy zlecenia na rzecz Centrum (...), co nie było przez nią kwestionowane. Oznacza to utratę przez nią prawa do zasiłku opiekuńczego za cały okres, a nie tylko za dni, w których praca była wykonywana.

Apelujący podał, że przepis art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej określa dwie odrębne przesłanki utraty prawa do zasiłku opiekuńczego. Należą do nich: w okresie zwolnienia od pracy z powodu sprawowania opieki: wykonywanie pracy zarobkowej lub wykorzystywanie zwolnienia od pracy w sposób niezgodny z jego celem. Zdaniem apelującego każda praca zarobkowa powoduje utratę prawa do świadczeń. Dlatego w razie wystąpienia ryzyka niezdolności do pracy (sprawowania opieki) ubezpieczony ma obowiązek powstrzymania się od wszelkich czynności wykonywanych zawodowo, ponieważ to świadczenia z ubezpieczenia chorobowego społecznego mają rekompensować mu brak

możliwości uzyskiwania dochodów. Za niedopuszczalne uznaje się zaś pobieranie świadczeń w razie uzyskiwania przez ubezpieczonego dochodów z kontynuowanej działalności (zatrudnienia), nawet gdyby polegało to na wykonywaniu czynności w istotny sposób nieobciążających jego organizmu bądź miało miejsce tylko w niektóre dni orzeczonej niezdolności (sprawowania opieki). Dlatego też w ocenie apelującego ubezpieczona nie mogąc wykonywać określonej pracy z powodu sprawowania opieki i chcąc zachować prawo do zasiłku opiekuńczego, musi powstrzymać się od wykonywania każdej pracy zarobkowej.

Apelujący zwrócić uwagę, że treścią ryzyka socjalnego, którego skutki podlegają ochronie przez wypłatę zasiłku opiekuńczego jest fakt wystąpienia określonej w przepisach sytuacji (nieprzewidziana potrzeba opieki nad dzieckiem) połączony z koniecznością zaprzestania wykonywania pracy lub innej stałej aktywności zarobkowej. W ocenie apelującego trudno przyjąć spełnienie przesłanek do nabycia uprawnień do zasiłku opiekuńczego za okresy od poniedziałku do piątku w sytuacji, gdy ubezpieczona nie rezygnuje z zatrudnienia i jest w stanie zapewnić w tym czasie opiekę dziecku.

Apelujący podniósł, że przepis art. 84 ust. 1 i 2 ustawy systemowej za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa m.in. świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia. Przemilczenie przez wnioskodawcę faktu mającego wpływ na prawo do świadczeń, w tym wykonywania pracy zarobkowej lub wykorzystywania zwolnienia od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia (tak wyrok Sądu Najwyższego z 26 lipca 2017r.; I UK 287/16).

Apelujący wskazał, że poza sporem jest, że ubezpieczona ubiegając się o świadczenie wskazała cały okres, w którym miała sprawować opiekę nad dzieckiem, za jaki ubiegała się o wypłatę zasiłku opiekuńczego, choć mogła wskazać tylko dni robocze. Zdaniem apelującego twierdzenia Sądu I instancji, iż wykonywanie pracy zarobkowej w okresie, na który przyznany został zasiłek opiekuńczy eliminuje prawo do zasiłku tylko za dni wykonywania pracy, a także, że sposób wypełnienia wniosku jest efektem braku informacji ze strony pracowników ZUS co do sposobu jego wypełnienia uznać należy za błędne. W konsekwencji dokonanej przez Sąd I instancji ocenę stanu faktycznego oraz wykładnię mających zastosowanie przepisów prawa uznać należy za nieprawidłową.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja organu rentowego nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd odwoławczy w pełni podziela ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu I instancji uznając je za własne, co oznacza, iż z mocy art. 387 § 2¹ k.p.c. zbędne jest ich ponowne przywoływanie w uzasadnieniu wyroku Sądu odwoławczego. Zarzuty stawiane przez apelującego zaskarżonemu wyrokowi okazały się chybione.

Wbrew zarzutom apelującego Sąd Rejonowy przeprowadził staranne postępowanie dowodowe, w oparciu o które poczynił trafne ustalenia faktyczne oraz wywiódł wnioski w pełni uprawnione wynikiem tego postępowania, nie wykraczając poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów, wynikające z przepisu art. 233 k.p.c. Dokonana subsumcja ustaleń faktycznych do mających zastosowanie przepisów prawa materialnego nie budzi zastrzeżeń Sądu Okręgowego. Ingerencja sądu drugiej instancji możliwa jest tylko wówczas, gdy skarżący wykaże, iż sąd pierwszej instancji rażąco uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego oraz brak jest wszechstronnej oceny wszystkich istotnych dowodów (tak wyroki Sądu Najwyższego z 29 lipca 1998r.; II UKN 151/98; i z 5 stycznia 1999r.; II UKN 76/99). Skoro apelacja takich zarzutów nie przedstawia, przeto nie sposób przyjąć, iż apelujący skutecznie podważył ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd I instancji szczególnie, że były one bezsporne.

Wbrew zarzutom apelującego Sąd Rejonowy nie naruszył również przepisów prawa materialnego. Z jego prawidłowych ustaleń wynika, że poza sporem pozostawało, iż w dniach roboczych okresu objętego zaskarżoną decyzją ubezpieczona nie wykonywała pracy, ponieważ sprawowała osobistą opiekę nad dzieckiem. Inaczej było w soboty i niedziele, kiedy to nie sprawowała tej opieki, ponieważ świadczyła pracę.

Zgodnie z treścią prawidłowo powołanego przez Sąd I instancji art. 32 ust. 1 pkt 1a ustawy z dnia 25 czerwca 1999r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (t.j.: Dz. U. z 2022r., poz. 1732 ze zm.), zwanej dalej ustawą zasiłkową, zasiłek opiekuńczy przysługuje ubezpieczonemu zwolnionemu od wykonywania pracy z powodu konieczności osobistego sprawowania opieki nad dzieckiem w wieku do ukończenia 8 lat m. in. w przypadku nieprzewidzianego zamknięcia szkoły, do której dziecko uczęszcza.

Z mocy zaś art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej ubezpieczony wykonujący w okresie orzeczonej niezdolności do pracy pracę zarobkową lub wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia traci prawo do zasiłku chorobowego za cały okres tego zwolnienia. Stosownie do art. 35 ust. 2 tej ustawy powyższy przepis stosuje się odpowiednio do zasiłku opiekuńczego.

Pełna treść ostatniego z powołanych przepisów całkowicie uszła uwadze apelującego. Nie dostrzegł on bowiem w ogóle sformułowania wskazującego na „odpowiednie” stosowanie do zasiłku opiekuńczego przepisów o pozbawieniu prawa do zasiłku chorobowego. Istotą prawa do zasiłku chorobowego w nieprzerwanym okresie jest bowiem ciągła niezdolność do pracy potwierdzona zwolnieniem lekarskim. Świadczenie pracy w jakimkolwiek dniu tego zwolnienia powoduje utratę prawa do zasiłku przyznanego za cały okres tego zwolnienia, co słusznie akcentował apelujący. Oznacza to bowiem nadużycie prawa do tego świadczenia, skoro pewnego dnia ubezpieczony jako osoba uchodząca za niezdolną do pracy świadczy pracę zarobkową lub wykorzystuje zwolnienie niezgodnie z jego celem.

Całkowicie odmiennie wygląda sytuacja w przypadku prawa do zasiłku opiekuńczego. Z istoty rzeczy nie zakłada on ciągłego zwolnienia od wykonywania pracy, bowiem opieka nad dzieckiem osoby uprawnionej do niego nie musi być nieprzerwana. Co więcej – biorąc pod uwagę model normalnie funkcjonującej rodziny należy założyć, że najczęściej w tygodniu matka korzysta ze zwolnienia od pracy, bo musi opiekować się osobiście dzieckiem w wieku do lat 8. Natomiast w czasie weekendu opiekę tę przejmuje ojciec, by matka mogła wówczas świadczyć pracę zarobkową. Dokładnie tak też było w przypadku ubezpieczonej.

Tymczasem filozofia organu rentowego zakłada taki dysfunkcyjny model rodziny, w którym matka jest jedynym rodzicem zobligowanym do nieprzerwanej opieki nad dzieckiem w wieku do lat 8 i niedopuszczalnym jest, by kiedykolwiek zastąpił ją w tym ojciec, co pozwoliłoby jej na świadczenie w tym czasie pracy. Na przyjęcie takich wniosków nie pozwala jednak ani:

- wykładnia językowa powołanych przepisów, gdzie mowa o „odpowiednim”, czyli nie dosłownym stosowaniu do zasiłków opiekuńczych wprost przepisów o zasiłkach chorobowych z uwagi na zasadnicze różnice w ich charakterze;
- wykładnia celowościowa, zgodnie z którą naturalne są przerwy w sprawowaniu opieki nad dzieckiem przez jednego rodzica, kiedy rodzic ów świadczy pracę, a opiekę nad dzieckiem przejmuje drugi z nich.

Jak z powyższego wynika w pełni zasadnie przyjął Sąd Rejonowy, iż w świetle powołanego na wstępie art. 32 ust. 1 pkt 1a ustawy zasiłkowej we wszystkich dniach roboczych spornego okresu ubezpieczona była zwolniona z obowiązku świadczenia pracy z powodu konieczności sprawowania opieki nad dzieckiem do lat 8, któremu nieprzewidzianie zamknięto szkołę. Spełniwszy te przesłanki nabyła więc uprawnienie do zasiłku opiekuńczego za te okresy.

Wbrew błędnym wnioskom apelującego przepis art. 17 ust. 1 w związku z art. 35 ust. 2 ustawy zasiłkowej nie dawał podstaw do pozbawienia jej prawa do tego świadczenia w dniach roboczych objętych apelacją, kiedy to nie świadczyła pracy zarobkowej ani też nie wykorzystywała zwolnienia od pracy (które nie było zwolnieniem lekarskim, czego nie przyjmuje organ rentowy) w sposób niezgodny z jego celem. Faktycznie opiekowała się bowiem dzieckiem do lat 8.

Zgodnie z brzmieniem art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2022r., poz. 1009 z późn. zm.) osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest

obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie. Z mocy art. 84 ust. 2 tej ustawy za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się:

1. świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania oraz
2. świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Trafność oceny organu orzekającego, iż przepis ten nie miał zastosowania w okresach objętych apelacją nie budzi najmniejszych wątpliwości. Żadna ze wskazanych tam przesłanek nie wystąpiła bowiem tym czasie. Sporny na etapie apelacji zasilek opiekuńczy został wypłacony ubezpieczonej za dni robocze, w których była zwolniona od wykonywania pracy z powodu faktycznego sprawowania opieki nad dzieckiem do 8 lat i jej wnioszek w tym zakresie był w pełni zgodny z rzeczywistością. Pobrane przez nią za te okresy od poniedziałków do piątków świadczenie nie było zatem świadczeniem nienależnym. Organ rentowy nie miał więc najmniejszych podstaw do domagania się jego zwrotu.

Mając powyższe na względzie na mocy art. 385 § 1 k.p.c. należało oddalić apelację jako bezzasadną.

SSO Anna Petri